

Arbetskraftspendlare till Stockholms län 2002

Tor Bengtsson¹

I förra numret av *FOKUS på arbetsmarknad och utbildning* belystes utvecklingen av sysselsättning och arbetskraftspendling för ett antal kommuner utmed Mälar- och Svealandsbanorna. I artikeln beaktades främst det kommunala perspektivet under perioden 1997–2002. Denna artikel fokuserar i stället på individperspektivet för hela gruppen pendlare till Stockholms län.

Frågor som behandlas är varifrån man pendlar, hur länge man pendlat, boendesituation, utbildning, yrke, ålder, om det går att kombinera pendlandet med att vara småbarnsförälder m.m. Speciellt intresse ägnas åt skillnader och likheter mellan manliga och kvinnliga pendlare. För att något förstå förutsättningarna för det komplicerade samspel av faktorer som spelar roll för val av bostadsort och arbetsplats, har ett antal av SCB:s register sambearbetats. Registren har varit Registret över totalbefolkningen (RTB), Fastighetstaxeringsregistret, Yrkesregistret samt Sysselsättningsregistret, som förutom sysselsättningsuppgifter även innehåller uppgifter från RTB, utbildningsregistret och företagsregistret. Alla uppgifter avser år 2002.

Vad kännetecknar pendlarna till Stockholms län?

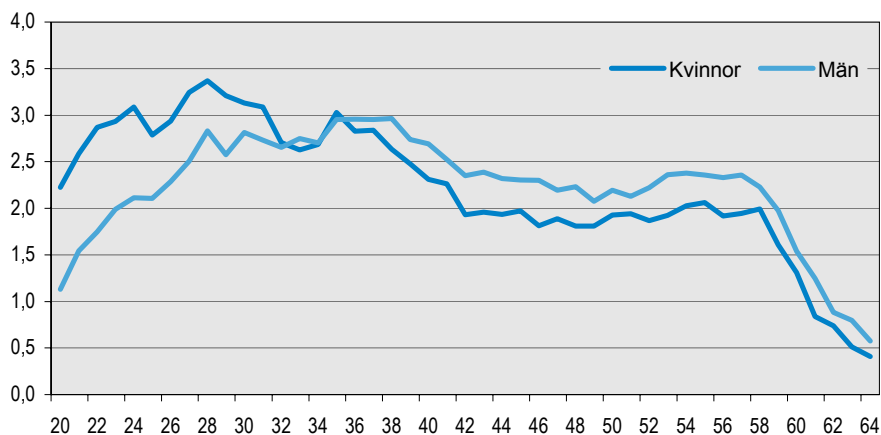
En pendlare till Stockholms län är en person som är bosatt utanför länet och har sin arbetsplats belägen inom länet. I Sysselsättningsregistret återfinns drygt 80 000 personer i åldern 20–64 år som är att betrakta som pendlare.

Pendling framställs ibland som något typiskt mansdominerat och som även skulle kunna motverka jämställdheten mellan könen. Oavsett hur det förhåller sig med detta är det riktigt att gruppen domineras av män, nästan två tredjedelar av gruppen är män.

¹ Författaren är chefsstatistiker vid avdelningen för arbetsmarknads- och utbildningsstatistik vid SCB. Förfrågningar kan ställas direkt till författaren via e-post med adress fornamn.efternamn@scb.se.

Åldersstrukturen för pendlarna är också intressant. Är pendling något man enbart kan göra under en kort period av arbetslivet och företrädesvis i yngre åldrar för att därefter byta antingen arbete eller bostad?

Figur 7
Pendlarnas relativa åldersfördelning efter kön. Andel, 2002

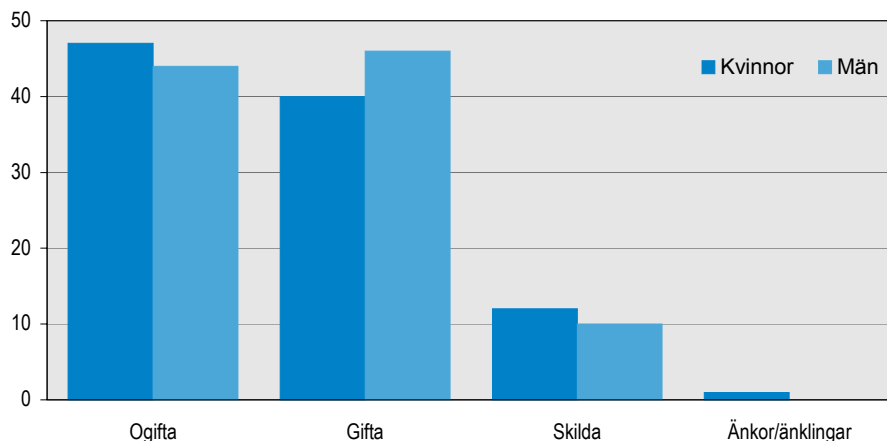

Figur 7 visar den relativa åldersfördelningen för pendlare män och kvinnor. Man kan exempelvis se att en procent av männen och drygt två procent av kvinnorna är 20 år gamla. Det är få som är 60 år och äldre. De större andelarna för kvinnorna i åldrarna under 32 år skulle kunna indikera att kvinnorna i högre utsträckning än männen slutar att pendla i samband med familjebildning och barnafödande. Det framgår även att kvinnorna är yngre än männen. Medelåldern för kvinnorna är beräknad till drygt 38 år, jämfört med nästan 41 år för männen.

Mer än 90 procent av pendlarna är födda i Sverige, cirka 3 procent i Finland. Detta gäller för båda könen. Sammanlagt representerar pendlarna nästan 140 olika födelseländer. Som en jämförelse är ungefär 85 procent av befolkningen i åldern 20–64 född i Sverige. Skillnaden är således 5 procentenheter. Om man beaktar att andelen utrikes födda är större i Stockholms län än i övriga riket minskar skillnaden med ett par procentenheter.

Utgår man från att pendlingen för kvinnor försvåras och minskar i samband med familjebildning och barnafödande, bör andelarna gifta/ogifta kvinnor skilja sig gentemot gifta/ogifta män.

Figur 8
Pendlarnas civilstånd efter kön. Andel, 2002

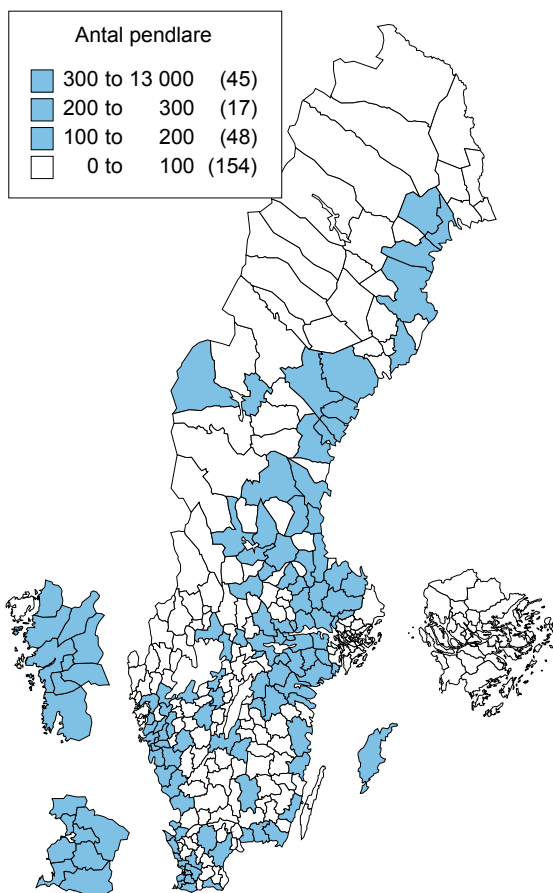
När det gäller pendlarnas civilstånd är det främst den höga andelen ogifta (låga andelen gifta) kvinnor som avviker från motsvarande fördelning för totalbefolkningen. Av de pendlande kvinnorna är 47 procent ogifta, vilket är 10 procentenheter högre än andelen ogifta av alla kvinnor i åldern 20–64 år. Vi har redan noterat att de pendlande kvinnorna är förhållandevis unga. Även om vi beaktar åldersfördelningen, är andelen ogifta kvinnor oväntat hög.

Eftersom variabeln civilstånd inte särredovisar samboende, vilka räknas som ogifta, ger den en bristfällig spegling av familjesituationen. Det är ändå rimligt att anta att den höga andelen ogifta kvinnor i kombination med åldersstrukturen är en följd av att kvinnor i större utsträckning än männen avbryter pendlandet i samband med familjebildning och barnafödande.

Varifrån pendlar man?

Det finns pendlare till Stockholms län från i stort sett alla landets kommuner. Nästan hälften av alla av arbetskraftspendlarna är bosatta i kommunerna i något av de två angränsande länen, Uppsala (31 procent) och Södermanland (17 procent). Ytterligare nästan tio procent är bosatta i Västra Götalands län och drygt åtta procent pendlar från Skåne län.

Det finns ingen skillnad i fördelningen mellan könen när det gäller var i landet pendlarna är bosatta.

Vilken utbildning har pendlarna?

Pendlarna till Stockholms län är en mycket välutbildad grupp. Detta gäller både för männen och för kvinnorna. En hög utbildning medför oftast ett väl avlönat arbete som uppväger pendlingskostnaden. Med högre utbildning ökar också risken att arbete som svarar mot utbildningen saknas på bostadsorten.

Tabell 2
Pendlarnas utbildningsnivå efter kön. Andel, 2002

	Män		Kvinnor	
	Pendlare	Hela riket	Pendlare	Hela riket
Förgymnasial utbildning kortare än 9 år	3,4	8,2	1,9	6,7
Förgymnasial utbildning, 9 (10) år	8,8	12,2	7,1	9,8
Gymnasial utbildning, högst 2 år	24,6	29,1	22,5	29,5
Gymnasial utbildning, 3 år	23,1	20,8	25,3	18,9
Eftergymnasial utbildning, mindre än 3 år	17,6	13,4	17,6	15,9
Eftergymnasial utbildning, 3 år eller mer	20,2	14,0	24,2	17,5
Forskarutbildning	1,9	1,2	1,2	0,5

Samtliga utbildningsgrupper med kortare utbildning än den treåriga gymnasiala utgör mindre andelar av pendlarna än av hela befolkningen. Noterbart är den höga andelen forskarutbildade bland de kvinnliga pendlarna. Bland pendlarna har kvinnorna ofta en längre utbildning än männen, vilket är samma förhållande som gäller för befolkningen i hela riket.

Tabell 3
Pendlarnas utbildningsinriktning efter kön. Andel, 2002

	Män		Kvinnor	
	Pendlare	Hela riket	Pendlare	Hela riket
Allmän utbildning	20,3	27,2	22,0	26,7
Pedagogik och lärarutbildning	2,2	2,9	6,1	9,5
Humaniora och konst	3,0	2,8	7,4	4,4
Samhällsvetenskap, juridik, handel, administration	18,1	12,1	29,4	20,3
Naturvetenskap, matematik och data	4,4	2,6	3,6	1,9
Teknik och tillverkning	36,6	37,4	5,5	4,8
Lant- och skogsbruk samt djursjukvård	1,7	2,4	1,5	0,9
Hälso- och sjukvård samt social omsorg	3,2	3,7	15,5	21,7
Tjänster	8,4	5,4	7,0	6,6
Okänd	2,2	3,5	1,9	3,2

Jämfört med totalbefolkningen är pendlarnas utbildning i högre utsträckning inriktad mot samhällsvetenskap, humaniora och naturvetenskap. En trolig orsak till detta är att arbetsmarknaden är relativt stor i Stockholms län för personer med dessa utbildningsinriktningar.

Vilka yrken är vanligast bland pendlarna?

Vi har sett att pendlarnas utbildning är jämförelsevis hög. Samtidigt är arbetsmarknadsbredden mycket stor i Stockholms län jämfört med resten av landet. Vilka yrken leder detta då till att pendlarna har? Skiljer sig de vanligaste yrkena för pendlarna från dem som är vanligast för befolkningen? I tabell 4 och 5 är de tio vanligaste yrkesgrupperna² för respektive kön listade. Tabellerna omfattar endast anställda i företag med minst två anställda, egna företagare ingår inte. Ca 6 procent av pendlarna saknar uppgift om yrke (dessa är borttagna).

Tabell 4
Pendlarnas tio vanligaste yrkesgrupper. Män, antal och andel. 2002

Män	Antal	Andel av pendlarna	Andel av hela riket
Säljare, inköpare, mäklare m.fl.	6 103	12,4	5,4
Dataspecialister	3 243	6,6	3,3
Ingenjörer och tekniker	2 843	5,8	5,9
Chefer för särskilda funktioner	2 046	4,2	2,4
Byggnads- och anläggningsarbetare	1 968	4,0	4,1
Företagsekonomer, marknadsförare och personaltjänstemän	1 824	3,7	2,3
Fordonsförare	1 582	3,2	4,4
Byggnadshantverkare	1 496	3,0	4,4
Civilingenjörer, arkitekter m.fl.	1 456	3,0	2,6
Datatekniker och dataoperatörer	1 419	2,9	1,5

De manliga pendlarna är i betydligt högre utsträckning verksamma som säljare och dataspecialister än de anställda i riket totalt.

² Grupperingen motsvarar tresiffrigt enligt Standard för svensk yrkesklassificering (SSYK). För närmare information om yrkesindelningen, se www.scb.se/ssyk.

Tabell 5**Pendlarnas tio vanligaste yrkesgrupper. Kvinnor, antal och andel. 2002**

Kvinnor	Antal	Andel av pendlarna	Andel av hela riket
Vård- och omsorgspersonal	2 372	9,0	23,2
Säljare, inköpare, mäklare m.fl.	2 110	8,0	3,4
Försäljare, detaljhandel; demonstratörer m.fl.	1 674	6,4	5,8
Redovisningsekonomer, administrativa assistenter m.fl.	1 252	4,8	3,0
Övrig kontorspersonal	1 171	4,5	4,0
Företagsekonomer, marknadsförare och personaltjänstemän	1 089	4,1	2,4
Bokförings- och redovisningsassistenter	981	3,7	3,1
Kontorssekreterare och dataregistrerare	849	3,2	2,7
Kassapersonal m.fl.	794	3,0	1,1
Dataspecialister	726	2,8	1,1

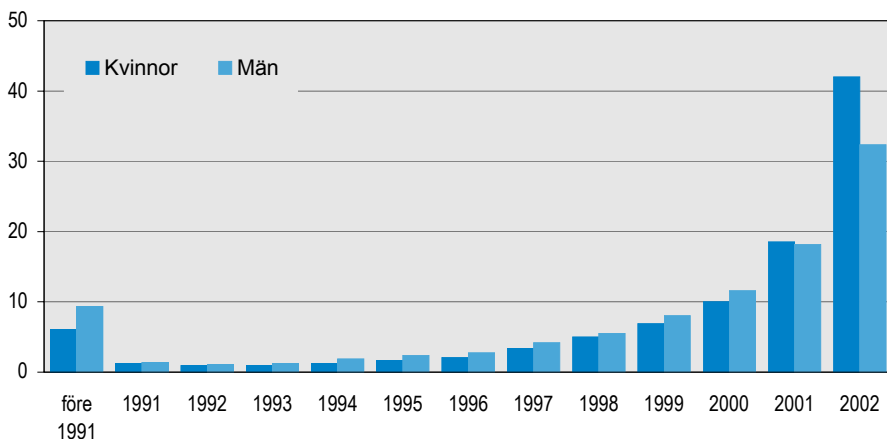
De kvinnliga pendlarna är i avsevärt mindre utsträckning verksamma inom vården jämfört med riket som helhet, var tionde av pendlarna mot var fjärde i riket. Säljarna utgör även för kvinnorna en större andel av pendlarna än av alla anställda. Av de vanligaste kvinnliga yrkena på riksnivå saknas förskollärare och grundskollärare bland pendlarna.

Hur länge har man pendlat?

Pendlingen tar tid och kostar pengar. En intressant frågeställning är därför under hur många år man pendlar. Är det enbart något man gör under ett fåtal år? En avgörande faktor är den tid som pendlingen tar. Bra förbindelser, exempelvis med tåg, tycks ha betydelse. När förbindelserna längs Mälar- och Svealandsbanorna förbättrades ökade också pendlandet (se artikel i förra numret av FOKUS).

Genom att se hur många år bakåt i tiden som pendlarna 2002 också var pendlare i tidigare versioner av Sysselsättningsregistret, har startåret för pendling kunnat approximeras.

Figur 9
Pendlarnas startår för pendling efter kön. Andel, 2002

Ur figur 9 kan man utläsa att drygt 40 procent av de kvinnliga pendlarna pendlade första året år 2002. Motsvarande siffra för männen är drygt 30 procent. Det borde innebära att kvinnorna byter arbete eller bostadsort och avslutar pendlingen efter kortare period än vad männen gör. Om man ser på dem som pendlat mer än ett år, är skillnaderna mellan könen marginella.

Bostadsmarknaden i Stockholms län är besvärlig. Tillgången till exempelvis småhus är större utanför Stockholm och priset är lägre. Lockar det till flyttning i kombination med pendling? Cirka 15 procent av männen och 23 procent av kvinnorna som pendlade till Stockholms län har börjat pendla samma år som man flyttat från länet.

Går det att vara både pendlare och småbarnsförälder?

Det är betydligt färre kvinnor än män som pendlar, de är yngre och en större andel pendlar för första året. Kan det bero på att kvinnorna i högre utsträckning avbryter pendlandet och byter arbete i samband med att man blir småbarnsförälder (har barn 0–6 år gamla)? Om så vore fallet skulle andelen pendlande småbarnsföräldrar förväntas vara betydligt mindre bland kvinnorna än bland männen. Så är dock inte fallet! Exakt samma andel, 18 procent, bland både männen och kvinnorna är småbarnsföräldrar.

Det finns alltså inget som talar för att det är barnafödandet i sig som skulle göra det svårare för kvinnor än män att pendla till arbetet.

Det är inte heller så att kvinnor med småbarn i högre utsträckning än män med småbarn bor i de län som är belägna närmast Stockholms län och därmed har den kortaste tidsåtgången för pendlingen.

Övrigt

Det finns ytterligare fakta om pendlarna till Stockholms län som kan vara värda att nämna:

- Drygt 60 procent av de pendlare till Stockholms län, gäller båda könen, är bosatta i småhus, vilket är en hög andel. Av dem som bor i hyreshusfastighet bor drygt var tredje, samma för båda könen, i en lägenhet tillhörande en bostadsrättsförening.
- Medianvärdet för inkomst av arbete år 2002 var 300 000 kr för männen och 211 000 kr för kvinnorna. Spridningen är stor, men gruppen bör betraktas som relativt högt avlönad.
- Medianvärdet för den taxerade inkomsten för år 2002 var 289 000 kr för männen och 213 000 kr för kvinnorna.
- Mindre än en procent, gäller båda könen, av pendlarna är företagare enligt Sysselsättningsregistret.

Varför är det så liten andel kvinnor bland pendlarna?

Varför är enbart en tredjedel av pendlarna till Stockholms län kvinnor? Den här studien ger delvis motsägelsefulla svar. Å ena sidan indikerar åldersstruktur, civilstånd och den höga andelen som pendlar för första året att kvinnorna i högre utsträckning slutar pendla i samband med familjebildning och barnafödande.

Å andra sidan finner man inga skillnader mellan könen när det gäller andelen småbarnsföräldrar eller avstånd för pendling. Ser man till gruppen som pendlat mer än ett år är det ingen större skillnad i andelarna som pendlat många år. Dessa förhållanden talar för att det inte skulle vara omständigheter som primärt förknippas med familjebildning och barnafödande som gör att kvinnorna väljer bort pendling som alternativ.